

Пташник І. Р.

викладач кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права юридичного інституту, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ПРОБЛЕМИ УЧАСТІ ТРЕТІХ ДЕРЖАВ В ДВОСТОРОННІХ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРАХ

Вступ. Сучасні міжнародні відносини між державами, міжнародними організаціями та іншими суб'єктами міжнародного права не можливо уявити без укладення дво- та багатосторонніх міжнародних договорів. Предметом таких договорів на сьогодні є найрізноманітніші суспільні відносини: економічне, соціальне, культурне співробітництво між державами; До моменту прийняття Віденських конвенцій, право міжнародних договорів носило більш звичаєвий характер. Комісія ООН з міжнародного права з метою кодифікації існуючих правових норм та звичаїв, що регулювали правила укладення та виконання міжнародних договорів, підготувала проекти двох конвенцій, прийнятих в 1969 році та в 1986 році - «Віденська конвенція про право міжнародних договорів» та «Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями» відповідно.

Мета даної статті полягає у визначенні ролі третіх держав при міжнародних двосторонніх договорах. У відповідності до поставленої мети були визначені наступні завдання: - пояснити особливість двосторонніх договорів відповідно до норм міжнародного права; - визначити права та обов'язки третіх держав в двосторонніх договорах; - розглянути приклади втручання третіх держав у відносини, закріплені двостороннім договором.

На сьогодні існує два визначення міжнародного договору, які в силу часових рамок прийняття конвенцій різняться суб'єктним складом. Так, Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. говорить, що договір може бути укладеним тільки між державами, виключаючи інших суб'єктів міжнародного права – міжнародні організації, нації, що борються за самовизначення, тощо. Так в ст. 1 Конвенції читаємо: «договір означає міжнародну угоду, укладену між державами в письмовій формі і регульовану міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох зв'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування»[1].

На противагу вищевказаній конвенції, Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між

міжнародними організаціями надає право укласти міжнародні договори також і міжнародним організаціям, що викликано радше необхідністю, ніж примхам, оскільки роль міжурядових організацій в регулюванні різних сфер життя тільки збільшувалась. Так, ст. 1 Віденської конвенції 1986р. вказує, що «договором є міжнародна домовленість...між однією або декількома державами та однією або декількома міжнародними організаціями та між міжнародними організаціями...»[2].

Таки чином з даних визначень можна зробити висновок, що міжнародний договір може бути укладений між двома і більше державами. Якщо ми говоримо про дві держави, що уклали між собою договір – то це буде двосторонній договір, дослідження особливостей якого і буде розглянуто в даній статті.

Однією із особливостей двосторонніх договорів є сфера відносин, яку вони регулюють. Здебільшого, це вузькі питання економічного, соціального, торгового характеру та співпраці, в регулюванні яких немає необхідності залучати інші держави. Відрізняє двосторонні договори від багатосторонніх і спосіб їх підписання: якщо перші підписуються одночасно і не потребують жодних додаткових дій з боку державних органів щодо їх ратифікації, то багатосторонні договори повинні пройти всі передбачені етапи узгодження тексту, його підписання та введення в дію (здебільшого шляхом ратифікації).

Крім того, на відміну від багатосторонніх договорів, які є відкриті для підписання всіма бажаючими державами та/або міжнародними організаціями, двосторонні договори не допускають жодного зовнішнього втручання з боку третіх держав в сферу, що відноситься до регулювання таких договорів.

Так, Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 року в ст. 34 передбачає положення, що «Договір не створює зобов'язань або прав для третьої держави без її на те згоди»[1]. Тим не менше треті держави можуть бути зобов'язаними виконувати положення договору тільки в тому випадку якщо «...учасники цього договору мають намір зробити це положення засобом створення зобов'язання і якщо третя держава напевно бере на себе у письмовій формі це зобов'язання...», а також у випадку, коли «...учасники цього договору мають намір за допомогою цього положення надати таке право або третій державі, або групі держав, до якої вона належить, або всім державам і якщо третя держава погоджується з цим» [1].

Таким чином можна зробити висновок, що основна маса двосторонніх договорів не передбачає участі в них третіх держав.

Особливість міжнародного права полягає в тому, що відповідно до принципів міжнародного права - всі держави – є рівними між собою, і наявність терміну «третя сторона» або «третя держава» зумовлена політичною

необхідністю, оскільки де-юре такі учасники ніде не фігурують, а де-факто – вони є сторонами у вирішенні конфлікту, оскільки в цьому є необхідність.

Для наочного розуміння втручання третіх держав у двосторонні домовленості можна навести приклад «Карибської кризи».

«Карибська криза». Даний конфлікт можна визначити як, надзвичайно напружене протистояння між Радянським Союзом і Сполученими Штатами Америки щодо розміщення Радянським Союзом ядерних ракет на Кубі в жовтні 1962. Кризі передувало розміщення в 1961 Сполученими Штатами в Туреччині ракет середньої дальності "Юпітер", які безпосередньо загрожували містам в західній частині Радянського Союзу, дістаючи до Москви і основних промислових центрів. У відповідь в якості адекватних заходів, на Кубі були розміщені радянські ракети середньої дальності[3].

Протистояння двох надзвичайно сильних та могутніх держав загрожувало бути початком ядерної війни, що було б порушенням всіх існуючих міжнародних договорів та конвенцій. Саме тому керівники двох держав – Дж. Кеннеді та М. Хрущов вели тривалі та виснажливі переговори щодо врегулювання конфлікту.

Як ми бачимо – всі домовленості, які в кінцевому результаті були досягнуті відносяться до сфери регулювання двосторонніх міжнародних договорів, оскільки в переговорному процесі не брали участь офіційні представники Куби. Проте це не зовсім вірно, оскільки втручання третьої держави – квазі – держави Ватикан в якості посередника можна розглядати як один із прикладів втручання третіх держав в двосторонні домовленості.

У ситуації, що склалась в жовтні 1962 р. американський президент звернувся до Йоана XXIII з пропозицією стати посередником між американською і радянською владою. Папа прийняв це прохання і в тривожні для всього людства дні, за допомогою Ватиканського радіо, звернувся до глав держав: «...Зробіть все, що у ваших силах, щоб зберегти мир. Позбавте світ жахів війни, наслідків якої ніхто не може передбачити», – сказав тоді Папа. Крім того, Йоан XXIII написав листа Микиті Хрущову, в якому просив продемонструвати, що Радянський Союз зацікавлений у тому, щоб у всьому світі зберігався мир[4].

Висновки. Проведене дослідження наочно показує важливість ролі третіх держав в регулюванні конфліктів, які б могли набути загрозливого характеру та негативних наслідків для інших держав. Тим не менше, така участь не підпадає під жадне з правових пояснень «третья держава/сторона в договорі». Крім того, пріоритетне значення таких третіх держав у вирішенні конфліктів напряму порушує також і один з принципів міжнародного права, а

саме – принцип рівності суб'єктів міжнародного права, що тягне за собою негативні наслідки.

Тим не менше, випадки участі третіх держав в двосторонніх договорах – явище не поодиноке, і носить здебільшого політичний, а не правовий характер. Політичний характер таких відносин полягає у мирному врегулюванні існуючих суперечок, без отримання від такої діяльності певних прав та гарантій, як сталося під час «Карибської кризи».

Внесення змін до існуючих багатосторонніх конвенцій, а в даному контексті йде мова про Віденську конвенцію 1965 року та Віденську конвенцію 1986 року – процес довготривалий та трудомісткий, оскільки є необхідність розглядати питання внесення змін на спеціальних конференціях та затверджувати їх, як і основний текст договору. Саме тому, враховуючи вище викладене, вбачається за доцільне передбачати в двосторонніх договорах положення щодо можливості участі третіх держав у випадку виникнення загрози суперечностей так конфліктів в неможливості таких держав самостійно їх врегулювати.

Література

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів : Міжнародний документ від 23.05.1969 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/rada/show/995_118
2. Віденська конвенція про право договорів між державами і міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями : Міжнародний документ від 21.03.1986 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_a04
3. Карибська криза [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://znaimo.com.ua/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B1%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B7%D0%B0
4. 50 років тому Йоан ХХІІІ врятував світ від війни [Електронний ресурс] // Дайджест. – Режим доступу: <http://www.credo-ua.org/2012/10/71552>

Пташник, І.Р. Проблеми участі третіх держав в двосторонніх міжнародних договорах [Текст] / І.Р. Пташник // Актуальні проблеми юридичної науки на шляху сучасної розбудови держави і суспільства : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 5-7 червня 2014 р. / Ред.кол.: В.С. Венедіктов, А.М. Куліш, М.М. Бурбика; За ред.: В.С. Венедіктова, А.М. Куліша. - Суми : СумДУ, 2014. - С. 16-20.